

Ізбаш С. С.

*доцент кафедри педагогіки і педагогічної майстерності
Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького,
кандидат педагогічних наук,
м. Мелітополь, Запорізька область*

СУТНІСТЬ САМООСВІТИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ЇХ АНДРАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. *В статті розглянуто актуальну проблему визначення сутності самоосвіти майбутніх магістрів освіти у процесі їх андрагогічної підготовки. З'ясовано, що самоосвіта майбутніх магістрів освіти – це усвідомлена потреба в постійному удосконаленні професійної діяльності, вона виступає важливою складовою їх андрагогічної підготовки. Встановлено, що в процесі самоосвіти майбутній викладач здобуває додаткові знання за власною ініціативою, без надлишкового втручання із зовні і шляхом самостійної пізнавальної діяльності. Підкреслюється необхідність формування компетентності навчатися впродовж життя, адже викладач, який постійно навчається сам, здатний навчити інших.*

Ключові слова: *самоосвіта, андрагогічна підготовка, магістр освіти, викладач вищого навчального закладу, освітнє середовище, андрагогічний підхід, навчання впродовж життя.*

Основний виклад матеріалу. Освіта повинна стати основним пролонгованим видом діяльності всього населення, а, отже, освіта дорослих стає окремою, самостійною суспільною галуззю. У проєкті Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні (від 7 березня 2018 року) визначається необхідність підготовки педагогічних працівників за новими перспективними професіями, зокрема, йдеться про підготовку викладача для дорослих учнів (андрагога). Актуалізується потреба у розробці теоретико-методичних засад андрагогічної підготовки викладачів вищої школи. У процесі андрагогічної підготовки майбутніх магістрів освіти за професійною кваліфікацією «викладач вищого навчального закладу за фахом» однією з форм вдосконалення їх педагогічної майстерності та професійної компетентності стає самоосвіта, яка передбачає засвоєння, оновлення, поширення й поглиблення знань, узагальнення досвіду шляхом цілеспрямованої, системної самоосвітньої діяльності, спрямованої на саморозвиток та самовдосконалення особистості.

Проблеми самоосвіти майбутніх учителів досліджували В. Бондаревський, М. Бондаренко, С. Гергуль, О. Горленко, А. Громцев, Г. Закіров, І. Зязюн, О. Кочетов, П. Підкасистий, О. Прокопова, Б. Райський, М. Рогозіна та ін. Сутність і рушійні сили професійного самовиховання майбутнього педагога досліджував С. Єлканов.

Підготовка педагогічних працівників до навчання дорослих (андрагогічна підготовка) стала об'єктом наукових пошуків О. Аніщенко, С. Архіпової, О. Баніт, В. Буренко, В. Вершиніної, В. Волярської, Т. Десятова, І. Драч, І. Зель, Л. Лук'янової, Н. Круглова, А. Кукуєва, В. Нефедової, О. Огієнко, Л. Сігаєвої, Г. Сухобської, Є. Худякової, О. Чугай, Т. Шадріної, О. Юдова та ін. Більш докладно науковий аналіз поняття «андрагогічна підготовка» представлено у нашій роботі [2, с 80-82]. Проблема визначення сутності самоосвіти майбутніх магістрів освіти у процесі їх андрагогічної підготовки є відносно новою для сучасної педагогічної науки і потребує всебічного вивчення.

Для підготовки майбутніх магістрів освіти за професійною кваліфікацією «викладач вищого навчального закладу за фахом» до навчання дорослих, необхідно, перш за все, створити таке освітнє середовище організації навчального процесу, де поруч із формами, методами і технологіями організації навчального процесу, вибудовувати систему самоосвіти і саморозвитку майбутніх викладачів на засадах андрагогічного підходу, що дозволить вивести андрагогічну підготовку майбутніх магістрів освіти на рівень сучасних світових стандартів з урахуванням проблем та перспектив розвитку держави у ХХІ столітті.

У проєкті Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні (від 07 березня 2018 року) визначено, що завданням другого (магістерського) рівня вищої педагогічної освіти є підготовка висококваліфікованих педагогічних працівників для усіх складників освіти, в тому числі і для системи освіти дорослих. Передбачається, що майбутні маїстри освіти будуть здатні розв'язувати складні задачі і проблеми навчання, виховання та розвитку дорослих, проводити дослідження у галузі освіти дорослих та здійснювати інновації. На наше переконання, самоосвіта у цьому процесі відіграє важливу роль. Підтвердженням даної тези виступають слова видатного педагога К. Ушинського: «Учитель може виховувати і навчати доти, допоки сам працює над своїм вихованням і освітою» [6, с. 416]. Отже, самоосвіта – це усвідомлена потреба в постійному удосконаленні своєї професійної діяльності. Як зазначає Л. Лук'янова в термінологічному словнику «Освіта дорослих», самоосвіта дорослих – це система навчання відповідно до власних освітніх цілей за мінімальної участі інших осіб, самотужки; здобуття знань самостійним навчанням поза навчальним закладом, переважно без допомоги педагога самоосвіта стає формою неперервної освіти та впливає на постійне удосконалення особистості. Самоосвіта є основною формою підвищення компетентності майбутнього вчителя, яка складається з удосконалення знань та узагальнення педагогічного досвіду шляхом власної цілеспрямованої самоосвітньої діяльності [4, с. 108].

С. Архіпова в навчальному посібнику «Основи андрагогіки» виділяє напрямки самовдосконалення та розвитку особистості фахівця залежно від змісту і мети: загальнокультурний, загальноосвітній; професійний, підвищення кваліфікації і перекваліфікація; гуманітарний; національно-культурний; суспільний; соціально-

економічний; соціально-політичний; прикладний [5, с. 47]. Власне, самоосвіта і є гарантом постійного професійного зростання викладача.

При аналізі самоосвіти майбутніх викладачів вищих навчальних закладів слід звернути увагу на те, що самоосвіта виступає складовою андрагогічної підготовки майбутніх викладачів. Важливе місце посідають знання, вміння і навички, здобуті студентом у процесі самостійної діяльності. Ці знання є найміцнішими і краще використовуються у практиці освіти дорослих, оскільки спираються на сформовану позитивну мотивацію й досить високий рівень активності. В цьому контексті С. Шаров зазначає, що спланована самостійна робота може допомогти студентам досягти певних результатів, а саме: 1) поглибити та розширити знання з циклу дисциплін загальної та професійної підготовки; 2) розширити власний кругозір та вдосконалити світосприйняття; 3) розвинути компетентності самостійного планування та організації власного навчального процесу; 4) знизити негативний вплив окремих індивідуальних особливостей за рахунок самостійного вибору часу та способів роботи над навчальним матеріалом тощо [7, с. 36-37]. Крім названого, з метою формування якостей викладача доцільно враховувати особистісні якості студентів, з якими працює педагог. І. Колеснікова вважає, що для дорослого учня, який має вдосконалюватися на рівні професійному, загальнокультурному, виховному, існує низка значущих особистісних характеристик: вміння орієнтуватися в світі інформації; освоєння себе як «інструмента» пізнання, життєдіяльності в структурі яких постійно має залишатися частка для безперервної освіти [5, с. 167].

Сучасна самоосвіта, враховуючи те, що студент – це доросла людина, передбачає застосування багатьох її видів. Різноманітні види самостійної роботи, її багатофункціональність вимагають глибокої розробки методолого-теоретичних основ та систематизації технологій організації такої роботи у вищій школі. Ми вважаємо, що андрагогічний підхід до організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі спонукає студентів критично оцінити рівень своїх знань, умінь, навичок, виявити недоліки у підготовці та спрямувати власні дії на подолання недоліків або ефективно планування подальшої організації роботи.

Самоконтроль здійснюється студентом на основі перевірки виконання інструкцій, тестів [3, с. 143]. Таким чином, удосконалення організації навчальної діяльності майбутніх магістрів освіти за професійною кваліфікацією «викладач вищого навчального закладу за фахом» у процесі андрагогічної підготовки дозволить розвивати активність, творчі здібності майбутніх викладачів, забезпечить державу зрілими висококваліфікованими педагогами, що відповідально володіють теорією і практикою здійснення педагогічної роботи з дорослими, тому в подальшому швидко адаптуватимуться до змін у професійній діяльності, прагнутимуть до самоосвіти впродовж життя й передадуть власний досвід своїм учням.

Отже, самоосвіта майбутніх магістрів освіти за професійною кваліфікацією «викладач вищого навчального закладу за фахом» виступає важливою складовою їх андрагогічної підготовки, адже успішність самореалізації в професійній діяльності

визначається, насамперед, здатністю викладача вищого навчального закладу до самостійного усвідомленого оволодіння стратегіями саморозвитку та самовдосконалення. Сутність самоосвіти майбутніх магістрів освіти за професійною кваліфікацією «викладач вищого навчального закладу за фахом» у процесі їх андрагогічної підготовки полягає в тому, що майбутній викладач здобуває додаткові знання за власною ініціативою, без надлишкового втручання із зовні і шляхом самостійної пізнавальної діяльності стосовно змісту, обсягу, джерел, тривалості та часу проведення занять, як в межах ВНЗ з використанням певних програм, так і поза його межами.

Можливості організації самоосвіти майбутніх викладачів вищих навчальних закладів забезпечуються засвоєнням відповідних функцій, видів і напрямів самоосвіти для підвищення рівня їх професійної компетентності. Таким чином, навички самоосвітньої діяльності майбутніх магістрів освіти за спеціальністю «викладач вищого навчального закладу за фахом» виступають необхідною вимогою часу.

Здатність здійснювати пошук нових знань та розвивати нові компетентності, постійно вдосконалювати свої професійні та особистісні якості має стати особистісною потребою майбутніх викладачів. У процесі андрагогічної підготовки у майбутніх викладачів вищої школи важливо сформуванню компетентність навчатися впродовж життя, адже викладач, який постійно навчається сам, здатний навчити інших.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архипова С. П. Основи андрагогіки: навчальний посібник / С. П. Архипова. – Черкаси, 2002. – 92 с.
2. Избаш С. С. Проблема андрагогічної підготовки педагогічного персоналу як викладачів для освіти дорослих / С. С. Избаш // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка. – 2017. – №. 1. – С. 80-85.
3. Избаш С. С. Самоосвіта майбутніх викладачів вищої школи як андрагогічна проблема / С. Избаш, В. Черникова // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2017. – №. 17. – С. 142-146.
4. Лук'янова Л. Б. Освіта дорослих: короткий термінологічний словник / Авт.-упор. Л. Б. Лук'янова, О. В. Аніщенко. – К.; Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2014. – 108 с.
5. Основы андрагогики: учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. заведений / под ред. И. А. Колесниковой. – М. : Академия, 2003. – 240 с.
6. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения: В 6 т. / К. Д. Ушинский. – Т. 1: О народности в общественном воспитании. / Педагогика. – М., 1988. – 416 с.
7. Шаров С. В. Самостійна робота як умова формування професійної компетентності майбутніх фахівців / С. В. Шаров // Сучасні тенденції розвитку

української науки: матеріали Всеукр. наук. конф. (21-22 липня 2017 р., м. Переяслав-Хмельницький). – Переяслав-Хмельницький, 2017. – №. 5. – С. 35-38.

Казакова С. В.

аспірантка

*Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України,
м. Київ*

ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ-ТРЕНІНГУ З РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ДО МАРКЕТИНГУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Анотація. *Статтю присвячено висвітленню особливостей психологічної готовності керівників закладів професійної освіти до маркетингової діяльності й проблем її розвитку в умовах післядипломної освіти.*

Охарактеризовано зміст програми спецкурсу тренінгу, що спрямований на розвиток у процесі очно-дистанційної форми підвищення кваліфікації психологічної готовності керівників закладів професійної освіти до маркетингової діяльності.

Ключові слова: *психологічна готовність до діяльності, маркетинг, освітні послуги, керівники закладів професійної освіти, післядипломна освіта.*

Основний виклад матеріалу. Важливою умовою підвищення ефективності функціонування освітньої організації є орієнтація персоналу і, насамперед, керівника на постійне професійне вдосконалення, важливою складовою якого є вдосконалення психологічної підготовки до маркетингової діяльності.

За результатами теоретичного аналізу літературивизначено, що психологічна готовність керівників ПТНЗ освіти до маркетингу освітніх послуг є складним особистісним утворенням, яке містить сукупність мотивів, знань, умінь, навичок та особистісних якостей, котрі забезпечують ефективність маркетингової діяльності управлінців в сфері освітніх послуг.

У структурі психологічної готовності керівників закладів професійної освіти до маркетингової діяльності відповідно до підходу Л. Карамушки [3] можна виокремити: такі складові

1) мотиваційну – сукупність мотивів, адекватних цілям і завданням маркетингу освітніх послуг (бажання забезпечити конкурентоздатність закладів професійної освіти на ринку освітніх послуг, прагнення підвищити престиж та якість професійної освіти, бажання реалізувати інноваційні форми й методи навчання й розвитку особистості майбутнього фахівця та ін.);

2) когнітивну – сукупність знань, необхідних для здійснення маркетингової діяльності в освітній галузі (знання змісту та специфічних особливостей діяльності в